

SHIFOKOR DEONTOLOGIYASIDA DOLZARB MASALALAR: "TIBBIY DEONTOLOGIYADA SHIFOKOR VA BEMOR O'RTASIDAGI ISHONCHNI SHAKLLANTIRISH MASALALARI"

Fozilova Feruza Nosirjon qizi

Qo'qon universiteti Andijon filiali Davolash ishi yo'nalishi talabasi

Ilmiy rahbar: Abdumalik Qaroboyev

Annotatsiya: *Mazkur maqolada tibbiy deontologiyada shifokor va bemor o'rtasidagi o'zaro munosabatlar, ishonch muhitini shakllantirish omillari hamda zamonaviy tibbiyotda bu jarayonning dolzarbligi yoritilgan. Shifokorning axloqiy tamoyillarga amal qilishi, professional mas'uliyati va bemor bilan muloqot madaniyati sog'lom shifokor–bemor aloqalarini shakllantirishning asosiy sharti ekanligi ta'kidlanadi. Bemorning davolanish jarayoniga ishonchi, shifokor faoliyatidan qoniqishi va natijada davolash samaradorligi bevosita deontologik tamoyillarni to'g'ri qo'llash bilan bog'liq.*

Kalit so'zlar: *Tibbiy deontologiya, shifokor-bemor munosabatlari, ishonch, axloqiy tamoyillar, professional mas'uliyat, muloqot madaniyati.*

Tibbiyot insoniyat tarixining eng qadimiy va eng mas'uliyatli sohalaridan biri bo'lib, unda shifokor shaxsi va uning bemor bilan o'zaro munosabati alohida ahamiyat kasb etadi. Shifokor deontologiyasi — bu shifokor faoliyatida axloqiy tamoyillar, kasbiy odob-axloq me'yorlari va professional mas'uliyatning mujassam ifodasidir. Zamonaviy tibbiyot rivojlanishida texnologiyalar, yangi davolash usullari va innovatsiyalar muhim bo'lsa-da, shifokor va bemor o'rtasidagi ishonchli munosabatlar davolash samaradorligining ajralmas qismi hisoblanadi.

Shifokor bemor bilan muloqot jarayonida faqat klinik bilim va tajribaga tayangani yetarli emas, balki samimiylik, empatiya, muloqot madaniyati va axloqiy qadriyatlarga sodiqlik ham muhim o'rin tutadi. Aynan ishonch muhitini shakllantirish shifokorning deontologik vazifalaridan biri bo'lib, u bemorning davolash jarayoniga bo'lgan munosabati va natijada davolashning samarali kechishida hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi. Shu bois ushbu mavzu bugungi kunda tibbiyot amaliyotida dolzarb masalalardan biri sifatida qaralmoqda.

Shifokor deontologiyasi tibbiyotning nafaqat ilmiy-amaliy, balki axloqiy-ijtimoiy jihatini ham qamrab oluvchi yo'nalishdir. Uning markazida shifokor va bemor o'rtasidagi o'zaro munosabat, muloqot sifati, ishonchning shakllanishi va kasbiy axloq tamoyillariga amal qilish masalalari turadi. Zamonaviy tibbiyotda klinik bilim va texnologiyalar qanchalik rivojlangan bo'lmasin, bemor bilan o'zaro munosabatlar samimiyligi va ishonchga asoslanmaguncha davolash jarayoni to'liq samarali bo'la

olmaydi. Shu bois shifokor deontologiyasida ishonch masalasi eng dolzarb yo‘nalishlardan biri sifatida e’tirof etiladi.

Ishonch — bu nafaqat shifokor va bemor o‘rtasidagi ijtimoiy-psixologik aloqaning mahsuli, balki davolash jarayonini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan ichki kuchdir. Agar bemor shifokorga ishonmasa, u davolashga to‘liq amal qilmaydi, dori vositalarini muntazam qabul qilmasligi yoki muolajalarga e’tiborsizlik qilishi mumkin. Natijada klinik jihatdan to‘g‘ri qo‘yilgan tashxis va samarali davolash rejasi ham kutilgan natijani bermaydi. Aksincha, shifokorga ishonch yuqori bo‘lsa, bemor davolanish jarayonida faol hamkorlik qiladi, psixologik jihatdan o‘zini barqaror his etadi va bu holat sog‘ayish jarayonini tezlashtiradi.

Shifokor-bemor o‘rtasidagi ishonchni shakllantirish bir qator omillarga bog‘liq. Avvalo, shifokorning kasbiy bilim va malakasi yetarli darajada bo‘lishi zarur. Bemor shifokorning tajribasiga, qo‘ygan tashxisiga va tanlagan davolash uslubiga ishonishi uchun uning bilimdonligi, tibbiy jarayonlarni aniq va asosli tushuntirib bera olishi katta ahamiyat kasb etadi. Biroq faqat bilim va tajriba bilan ishonchni shakllantirish mumkin emas. Shifokorning muloqot madaniyati, bemorga nisbatan samimiy va hurmatli munosabati ham ishonchning poydevorini tashkil etadi.

Bemor ko‘pincha kasallik tufayli ruhiy jihatdan nozik, xavotirli holatda bo‘ladi. Shunday vaziyatda shifokor o‘zining xatti-harakati, so‘zlari va ohangidan tortib, bemorga mehribonona munosabat bildirishigacha bo‘lgan barcha jihatlar muhim o‘rin tutadi. Oddiy tabassum, e’tibor bilan tinglash, savollarga sabr bilan javob berish, bemorning tashvishlarini jiddiy qabul qilish — bularning barchasi bemorda shifokorga nisbatan ishonch hissini kuchaytiradi.

Shifokor deontologiyasida bemor shaxsiga hurmat bilan qarash alohida qadriyat sifatida e’tirof etiladi. Bemorni faqat tashxis yoki kasallik sifatida emas, balki shaxs, o‘zining hayotiy tajribasi, ruhiyati, oilasi va ijtimoiy o‘rni bor inson sifatida qabul qilish lozim. Bu yondashuv shifokordan yuqori darajada empatiya va insonparvarlikni talab etadi. Agar shifokor bemorni shaxs sifatida qadrlasa, bemorda o‘z navbatida shifokorga chuqur ishonch paydo bo‘ladi.

Shifokor va bemor o‘rtasidagi ishonchni mustahkamlashda axborot berish jarayoni ham muhim ahamiyatga ega. Bemor o‘z kasalligi haqida yetarlicha ma’lumotga ega bo‘lishi, davolash rejasining mohiyatini anglab yetishi lozim. Agar shifokor bemorga kasallikni, davolashning afzallik va cheklovlarini, mumkin bo‘lgan xavf va oqibatlarni tushunarli tilda izohlab bersa, bemorda davolanish jarayoniga nisbatan ijobiy munosabat shakllanadi. Aksincha, axborot berilmasa yoki shifokor juda sovuq, rasmiy munosabatda bo‘lsa, bemor o‘zini ishonchsiz his qiladi. Shu bois zamonaviy deontologiyada “axborotli rozilik” tamoyili keng qo‘llanadi. Bu bemorning shifokorga bo‘lgan ishonchini oshirish, shifokorning esa o‘z kasbiy javobgarligini oshkora va halol tarzda namoyon etishini ta’minlaydi.

Bundan tashqari, shifokor-bemor munosabatlarida sir saqlash tamoyili ham katta ahamiyatga ega. Bemor shifokorga o'zining eng shaxsiy, ba'zan eng nozik ma'lumotlarini ishonib topshiradi. Agar bu ma'lumotlar ehtiyotsizlik yoki beparvolik tufayli oshkor bo'lsa, bemor shifokorga bo'lgan ishonchini butunlay yo'qotadi. Shu bois tibbiy sirni saqlash — shifokor deontologiyasining ajralmas qismi hisoblanadi.

Ishonchni shakllantirishda yana bir muhim jihat — shifokorning halolligi va adolatliligi. Bemor oldida noto'g'ri ma'lumot berish, davolash natijalarini bo'rttirib ko'rsatish yoki o'z manfaatini ustun qo'yish ishonchni yemiruvchi omillardandir. Aksincha, bemorga to'g'ri, asosli va halol axborot berish, hatto ba'zi hollarda yoqimsiz bo'lsa ham, ishonchni mustahkamlaydi.

Zamonaviy tibbiyotda globalizatsiya, raqamli texnologiyalar, onlayn maslahatlar va masofaviy xizmatlarning rivojlanishi shifokor-bemor o'rtasidagi an'anaviy muloqot shakllarini ham o'zgartirmoqda. Bunday sharoitda ham ishonch tamoyillari o'z kuchini yo'qotmaydi, balki yanada dolzarb bo'ladi. Masofaviy xizmatlarda shifokorning bemorga e'tibori, savollariga aniq va tushunarli javob berishi, etik tamoyillarga rioya qilishi ishonchni saqlab qolishda muhimdir.

Shuningdek, shifokor va bemor o'rtasidagi ishonchni buzuvchi holatlarga ham alohida to'xtalib o'tish zarur. Bular orasida shifokorning beparvoligi, qo'pol muomalasi, bemorni yetarlicha tinglamasligi, shuningdek, moddiy manfaatlarni ustun qo'yishi mavjud. Bunday holatlar nafaqat ishonchni, balki butun tibbiy deontologiya tamoyillarini izdan chiqaradi. Shu sababli shifokorlar uchun muntazam ravishda etik va deontologik bilimlarni oshirib borish, amaliyotda ularni qo'llash bo'yicha malaka oshirish kurslari tashkil etilishi juda muhimdir.

Ishonch shifokor va bemor o'rtasidagi ikki tomonlama jarayondir. Bemor ham shifokorga ishonch bildirish, tavsiyalarga amal qilish, davolash jarayonida hamkorlikda bo'lish orqali bu aloqani mustahkamlaydi. Ammo asosiy mas'uliyat baribir shifokor zimmasiga tushadi, chunki u professional bilim, tajriba va axloqiy tamoyillarni uyg'unlashtirish orqali ishonchni shakllantira oladi.

Xulosa qilib aytganda, shifokor va bemor o'rtasidagi ishonchni shakllantirish tibbiy deontologiyaning eng muhim va dolzarb masalalaridan biridir. Bu jarayon kasbiy bilim, muloqot madaniyati, axloqiy tamoyillar, sir saqlash va halollik kabi ko'plab jihatlarni o'z ichiga oladi. Shifokor deontologiyasi tamoyillariga sodiq qolgan holda faoliyat yuritadigan mutaxassis nafaqat kasalliklarni samarali davolashga, balki bemorning hayot sifatini yaxshilashga ham bevosita hissa qo'shadi.

Shifokor deontologiyasida shifokor va bemor o'rtasidagi ishonchni shakllantirish masalasi tibbiyot amaliyotida dolzarb mavzu hisoblanadi. Ishonch davolash jarayonining samaradorligini belgilovchi asosiy psixologik va ijtimoiy omillardan biri bo'lib, shifokorning kasbiy bilimlari, muloqot madaniyati, empatiyasi, axloqiy tamoyillarga amal qilishi va bemorga samimiy munosabati orqali shakllanadi. Zamonaviy tibbiyot texnologiyalari rivojlanib borayotgan bo'lsa-da, shifokor-bemor

o'rtasidagi insoniy aloqalar va ishonch muhitini yaratish hamon muhim ahamiyat kasb etadi. Bemorni shaxs sifatida qadrlash, unga yetarli axborot berish, tibbiy simi saqlash, halollik va adolat tamoyillariga sodiqlik shifokor faoliyatining ajralmas qismi bo'lib, bu qadriyatlar asosida shakllangan munosabat nafaqat davolash samaradorligini, balki jamiyatda tibbiyot tizimiga bo'lgan umumiy ishonchni ham mustahkamlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov A., Jo'rayev M. Tibbiy deontologiya va bioetika asoslari. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2019.
2. Beauchamp T.L., Childress J.F. Principles of Biomedical Ethics. Oxford University Press, 2013.
3. Otaboyev X. Shifokor axloqi va kasbiy mas'uliyat. Toshkent: Fan, 2020.
4. Pellegrino E.D., Thomasma D.C. For the Patient's Good: The Restoration of Beneficence in Health Care. Oxford University Press, 1988.
5. Qodirova D. Tibbiyotda muloqot psixologiyasi. Toshkent: Innovatsion tibbiyot markazi, 2021.
6. World Medical Association. WMA Declaration of Geneva – Physician's Pledge. 2017.
7. Gillon R. Medical Ethics: Four Principles Plus Attention to Scope. BMJ, 1994.